

वामदेवो गौतमः। ऋभवः। त्रिष्टुप्, ५-८ अनुष्टुप्।

उप नो वाजा अघ्वरमृभुक्षा देवा यात पथिभिर्देवयानैः।

यथा यज्ञं मनुषो विक्ष्वा३सु दधिध्वे रण्वाः सुदिनेष्वह्नाम्॥ ४.०३७.०१

वाजाः- हे गतिशीलाः। ऋभुक्षाः- हे ऋभवः। देवाः। देवयानैः पथिभिः- अर्चिरादिमार्गैः। नः- अस्मान्। आ याता- आगच्छत। यथा। अह्नां सुदिनेषु- शोभनदिवसेषु। रण्वाः- रममाणाः। मनुषः- ज्ञानिनः। मन ज्ञाने। आसु। विक्षु- प्रजासु। यज्ञम्- दानं देवपूजां सङ्गतिकरणम्। दधिध्वे- धारयथ॥१॥

ते वौ हृदे मनसे सन्तु यज्ञा जुष्टासो अद्य घृतनिर्णिजो गुः।

प्र वः सुतासौ हरयन्त पूर्णाः क्रत्वे दक्षाय हर्षयन्त पीताः॥ ४.०३७.०२

ते- अमी। यज्ञाः। हृदे- हृदयहितार्थम्। मनसे- चित्तहितार्थम्। सन्तु- भवन्तु। अद्य- इदानीम्। जुष्टासः- प्रीतिकराः। घृतनिर्णिजः- दीप्ताः। गुः- युष्मानभिगच्छन्ति। वः- युष्मान्। सुतासः- निष्पन्ना रसाः। पूर्णाः। प्र- प्रकर्षेण। हरयन्त- कामयन्ते। पीताः- अनुभूताः। क्रत्वे- प्रज्ञायै। दक्षाय- शक्त्यै। हर्षयन्त- युष्मान् हर्षयन्तु॥२॥

त्र्युदायं देवहितं यथा वः स्तोमौ वाजा ऋभुक्षणो ददे वः।

जुह्वे मनुष्वदुपरासु विक्षु युष्मे सचा बृहद्विवेषु सोमम्॥ ४.०३७.०३

वाजा ऋभुक्षणः- हे ऋभवः। त्र्युदायम्- उदयत्रयसमन्वितम्। देवहितम्- देवानां हितं हव्यम्। यथा। वः- युष्मान्। ददे- धारयति। तथा। वः- युष्मान्। स्तोमः- मन्त्रश्च। ददे- धत्ते। उपरासु- समीपे रममाणेषु। बृहद्विवेषु- महत्सु दीप्यमानेषु। विक्षु- देवेषु। युष्मे- युष्मभ्यम्। सचा- सङ्गत्य। मनुष्वत्- ज्ञानयुक्तम्। सोमम्- रसम्। जुह्वे- समर्पयामि॥३॥

पीवोअश्वाः शुचद्रथा हि भूतायःशिप्रा वाजिनः सुनिष्काः।

इन्द्रस्य सूनो शवसो नपातोऽनु वश्चेत्यग्रियं मदाय ॥ ४.०३७.०४

पीवोअश्वाः- पीनतुरगाः। पुष्टप्राणबला इत्याध्यात्मिके। शुचद्रथाः- दीप्तरथाः। अयःशिप्राः- दृढहनवः। वाजिनः- गतिशीलाः। सुनिष्काः- शोभनाभरणाः। भूत- भवत। इन्द्रस्य- ईशनाधिदैवतस्य। सूनो- सूनवः। शवसो नपातः- बलजाः। वः- युष्मान्। अनु। मदाय- तृप्तये। अग्रियम्- मुख्यः सोमो रसः। चेति- ज्ञायते ॥४॥

ऋभुर्मृभुक्षणो रयिं वाजै वाजिन्तमं युजम्। इन्द्रस्वन्तं हवामहे सदासातममश्विनम् ॥ ४.०३७.०५

ऋभुक्षणः- हे ऋभवः। ऋभुम्- उरुभासमानाम्। वाजे- सद्गतौ। वाजिन्तमम्- अतिशयेन भोगयुक्ताम्। युजम्- योगमयीम्। इन्द्रस्वन्तम्- ईशनशीलाम्। सदासातमम्- सततसम्भजनशीलाम्। अश्विनम्- प्राणयुक्ताम्। रयिम्- दानयोग्यसम्पदम्। हवामहे- आह्वयामः ॥५॥

सेहभवो यमवथ यूयमिन्द्रश्च मर्त्यम्।

स धीभिरस्तु सनिता मेधसाता सो अर्वता ॥ ४.०३७.०६

ऋभवः। इन्द्रश्च- सेन्द्राः। यूयम्। यम्। मर्त्य- मनुष्यम्। अवथ- रक्षथ। सः। धीभिः। सनिता- सम्भक्ता। अस्तु- भवतु। सः। अर्वता- प्राणेन। मेधसाता- मेधसातौ भवतु ॥६॥

वि नो वाजा ऋभुक्षणः पथश्चितन यष्टवे।

अस्मभ्यं सूरयः स्तुता विश्वा आशास्तरीषणि ॥ ४.०३७.०७

वाजा ऋभुक्षणः- ऋभवः। यष्टवे- यष्टुम्। पथः- मार्गान्। वि- विशेषेण। चितन- चेतयत। सूरयः- विद्वांसः। स्तुताः। तरीषणि- दुःखतारणसामर्थ्ये। अस्मभ्यम्- नः। विश्वाः- सर्वाः। आशाः पूरयत ॥७॥

तं नो वाजा ऋभुक्षण इन्द्र नासत्या रयिम्।

समर्ध्वं चर्षणिभ्य आ पुरु शस्त मघत्तये ॥ ४.०३७.०८

वाजा ऋभुक्षणः- ऋभवः । इन्द्र । नासत्या- हे अश्विनौ । तम्- ताम् । रयिम्- दानयोग्यसम्पदम् ।

चर्षणिभ्यः- मनुष्येभ्यः । नः- अस्मभ्यम् । मघत्तये- धनदानाय । अश्वम्- प्राणतुरगम् । पुरु-

प्रभूतम् । आ- आभिमुख्येन । सम्- सम्यक् । शस्त- शासनं कुरुत ॥८॥

Dr. Rangraji